

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

כה.

עין משפט ג'ר מצוה

א א ב מ"י פ"ב מהל
טונון הלכה א סמג עין
א"ט טושי"ב ח"מ א קמח
ספ"ק פ' :

ב ג ד מ"י פ"ו מהלכות
מק"י עין ח"מ א סמג
עין ס"ט טושי"ב ח"מ ס"י
שפט ספ"ק פ' :

רבינו גרשום

חוקת הבתי: והבורות זהו
ענין: שיחין. אריך
קטין: המערת. מרובעת.
וכל בני עושין כדי להשקות
שדותיהן מן: וביית הבדין.
וזה בר של זיתים שלאחר
הריסת הזיתים מניחין שם
השמן ומסתפקין הימנו בכל
יום יום: וביית השלחין.
צריך להשקותו בכל
יום: והעבדים. והשוק
לקרקעות ששבו בהן בכל
יום: וכל דבר שהוא עושה
פירות כלומר כל דבר
שמשתמשין בו בכל יום
יום מתידי: חוקת ג' שנים
מיום ליום. דכל בני עושין
שמש מיום ליום ואם
החוק בהן ג' שנים מיום
ליום וא"כ מתידי עליהם
שום אדם מחויבין להו
ביד המחזיק ומש"ה בעיני
מיום ליום כדי שלא יוכל
לטעות המעריץ את בתי
ליסם ולא דאיתו שהי
משתמש בו לפיכך לא
מחזיק ולכן צריך שיביא
עדים שראוהו משתמש
בו בכל יום לפי שבאלו
שמשמשין בהן בכל יום:
שהיה בית הבעל חוקתו
ג' שנים. ולא צריך שיהא
משמש בו בכל יום שאם
בא המעריץ ואמר אני
באתי ולא ראיתי משתמש
בה לפיכך לא מחזיק יכול
לומר לו אני הייתי משתמש
בשעה שבני אדם גרילין
להשתמש בשדה בית הבעל
והואיל ולא מחזיק באותה
שעה לא היו מחזיקים
מהולכי ארשא. מפרש לקמן
החזיקו י"ש שמעאל: נפק ליה
מחזיקים. ככתובים כי שור
נגח הוא מתמול שלשום:
וקם ליה בחוקת מועד.
ככתובים והועד בבטלוי ולא
ישמרו: עד נתיחה רביעית
לא מחזיק. נוק שלם:

חוקת הבתים ובית הברדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן צפרק
חומר בקדש (בגביה כד): עברו הגיתות והגדים דמשמע שיט
להן זמן קצוב היינו שרוב העולם דורכים או זומן לקיטת אכל יש בני
אדם שמנעיין כל השנה ודורכין צמטע מעט:

ש"רש"ה הדרשים בראשונה. מתוך
פ"ה משמע דבעי רבי
ישמעאל שהוא זרע ויקצור צאותן שלשה
חדשים ראשונים וכן צאחרונים ואין
תימה שמהא תצוזה הנורעת אחר נסן
גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן
הצא דמצינן ענין זה דלמרי' צ"ה
(ג.) כל תצוזה הנקלרת צמג צידוע
שהצוזה שלש לפני ר"ה אלאה גדלה
פעמים צאותו זמן אכל קשיא לר"י
דא"כ אמאי לר"י י"ח חדשים צט"ו
חדשים סגי שזרע ג' חדשים לפני ניסן
ויקצור צמטע ופניה צמטק הקין ושלשית
צמטק הבא וי"ל דלר"י אכילה חשובה
של י"ב צמטע אע"ג דלמרי' צמג'
אכל תלת פירי לתלת ירחי כגון
אספתא לרבי ישמעאל הויה חוקה
שאני התם לפי שהוא זמן שלה אכל קשה
לר"י דלמרי' צמג' (לקמן דף לו): פירא
רבה ופירא וזטא איכא צינייה דר'
ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר
פירא רבה כגון שעורים וצבולת שועל
שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא
וזטא כגון ירק הגדל צמטע אחד והא
אמרי' צמטע (לקמן ע"ב) דאספתא

בית השלחין. מתוך שהמעייין צמכו שמשקים אותה ממנו מדי
עושה פירות מדי וכל דבר שעושה פירות מדי חוקתן ג'
שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלמות אין לר"י להציא
שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים והאומר מוכר
לי ואצד שטרי חוקתו מועלת לו ואם
לאו אין חוקתו מועלת לו לפי שכאמרו

חוקת הבתים והבורות והשיחין והמערות
והשובכות והמרחצאות ובית הברדן
ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה
פירות תדיר חוקתן שלש שנים מיום ליום
בשדה (ב) הבעל חוקתה שלש שנים ואינו
מיום ליום (ג) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים
בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע
הרי (ד) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה
וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד
חדש א"ר ישמעאל בר"א בשדה לבן אבל
בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתו
(ה) כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: (גמ' אמר
ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים
מניין לחוקה (ו) ג' שנים משור המועד מה שור
המועד כיון שנגח ג' נתיחות ינפק ל' מחוקת תם
וקם ליה בחוקת מועד ה"ג כיון דאכלת תלת שנין
נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח
אי מה שור המועד יעד נתיחה רביעית לא מיחייב
ה"ג עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי
השתא התם מכי נגח שלש נתיחות הוי מועד
ואידך

(א) ועי' מוס' ערוינין מ"ח.
ד"ה ר' יהודה וכו'. (ב) ז"ל
לעיל ב"ב א' (ג) מ"א משמע,
(ד) ז"ל לוקחין אותו
חלו שני וכו' ומניחין רש"י.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא
עושה: (ב) שם שנה בית
הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח
וכנס את קייצו: (ד) בני מנין
לחוקה שהיא ג': (ה) תוב'
ד"ה כנס וכו' ולא היה זמן
כניסתו וכו' שנה עומת
נגדלו וכו' יותר היה מיושב:
(ו) ד"ה אי מה וכו' בני הא
דפליגי: (ח) בא"ד חזר בו
רש"י:

מוסף רש"י

בורות. עגול. שיחין. אריך
וקלה. מערות. מקורה
נקיור. (ע"ל פ"ו.)

מוסף תוספות

א. [דאין] זו חוקה דקנין
הנזכרת בנכסי שיש להם
אחריות, ואין רומת זה
לזה כלה, דאילו חוקת
קנין הוא חוקן בגופה של
קרקע כדתנן (לקמן מב).
נעל גדר וכו' הרי זו חוקה,
ואכילת פירות אינו קונה
וכדבעין למימר בפרקי,
ואילו חוקת ראייה היא
בפרק, דתיקון אינו ראייה,
וכו', ואין חוקה אלא
אכילת פירות בשופי כדרך
לזה כלה, דאילו חוקת
(רש פייקין). ג. דאמרין
לקמן בגמ' (לו): אמר רב
יהודה אמר רב זו חוקה,
ר' ישמעאל ור' עקיבא
שחבעלים אובלים. יעשי'א
חוקתן ג' שנים מיום
ליום. רש"י. ג. ולהכי
אמר שהם שמונה עשר,
חדש רצופין. רמב"ן.
ד. [ואקמר] שתמא דגמ'
אי מה שור המועד עד
נתיחה ר' לא מחייב.
דאספתא צ"ק כג.

צמטע אחד היא חוקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל
שזרע תצוזה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא זרענה בשלה
חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה וצמט פלוגי דרבי ישמעאל סבר
בעינן שיהא גדל הפרי צרשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא
רבה ור"ע סבר דאין לר"י שיהא גדל צרשותו אלא חדש אחד והיינו פירא
וזטא ואל"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או
אחרונים כי ציוס אחד או צב' יוכל לקצור או לרועת וכו' תימא שמנעש
(דף לו): דלא הויה חוקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא ט' יעובל
בה ג' כגון שאוכלה שחת והא דלמרי' (סג). אכלה שחת לא הויה חוקה ה"מ כשאוכל צענין זה שאין התצוזה חזרת לצד דשיין לומר
לאו אחוקת דמחזיקין איכא לפיכך לא חש למחות אכל אם אכלה שחת צענין שאין התצוזה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים צמטע שהוא
ירק ולא צב' עדיין בצבולו שלה הויה חוקה וצבדה אילן דבעי רבנן דפליגי אר' ישמעאל צמטע אע"פ מיום ליום ג' שנים אע"פ דלא שיין התם אכלה
שחת מ"מ איכא למימר כגון שזמר ומעכב העלים לעצמו ואע"ג דמתקן צבך והו' כמו יר כיון ג' (שממקן) העלים לעצמו לא שיין למימר כל שיבא
דכרבא יעובל בה ועוד אומר ר"י דאחוקת בה צבדה ג' שנעל וגדר את השדה ויעובל צמטע ואין מניח אדם ליכנס והא דלמרי' צמטע אע"פ דאמרין
צמאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אלא איכא אכילה צבדה או זרעה אכל נעילה גרידא לא מהני מדי
והשתא אחי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **ש"ר** י"ח חדש. תימה וכו' מניינא אתא לאשמועינן וכו"ה ג' פריך צמטע דוכתי וליכא למימר
דרצופין אחי לאשמועינן דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דמתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא לאשמועינן
רב הונא עי' מו"ט שמה על זה: **בגמ' את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרס תצוזה משום דכתבי' (דברים כב) ותצוזה הכרס ואל"ת
תימא הא דתנא תצוזה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדלמרינן צאזיהו נשך (ב"מ סג). הגיע זמן יין למכור וצתה הכי קאמר הגיע זמן
למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה צתה הכי הא תאניס קדמי דהא אמר בהמקבל (ע"ב קו): חלי ניסן ואייר וחלי סיון קציר
חלי סיון ותמוז ו' ונחין אב קץ ואילו צליר היה צמטע כדלמרינן צבכרות (דף לו): דלמרי' להו רבא לרבנן צמטותא מינייכו לא תיתחזיאו
קמאי לא ציומי ניסן ולא ציומי תשרי ואמרין נמי צבדה דרין (דף לו): גנג ניסן וגנג תשרי לא צמיה גנג וה"מ צאריסא ודצר מועט ואמרין
צאזיהו נשך (ב"מ דף עג): חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא צמטע ומצחרי להו צמטע מכל אלו משמע דציר הו' צמטע וכצר כלה
הקין וי"ל דהא דקרי קין לחלי סיון ותמוז וחלי אב לפי שאז עיקר יוצש של תאניס צאזין ומיהו אין קולצין אותו מן האילן עד לאחר הצליר
א"ג לוקטין אותו קודם חלי סיון ומניחים אותו לייבש ולא (ו) זמן כניסתו לבית עד לאחר תצוזה הכרס והא דלא הויה לקיטת חוקה כי שמא
הו' גרילין לייבשן צאותו שדה שגדלו שם ולכן לא הויה חוקה עד שיצאש לביתו ור"ח מפרש כנס תצוזהו צמטע ומסק את זיתו שצבט
וכנס קייצו צבא הרי זו חוקה מנאלת חוקה צבדה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוה תחלת השנה אכל יותר מיושב אז הויה חוקה
לכו כסדר גשמי שנה שנה שן גרילין עליהן: **א** מה שור המועד עד נתיחה רביעית בו'. מכלן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש צב"ק (דף עג): דמס דמי
(ג) גבי (ו) דפליגי אצ"י ורבא דלמרי' אצ"י תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרו צעלין אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול
חד הוא כו' דאצ"י סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב צבדיה צבדיה דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא
דקיי"ל כרבא לגבי אצ"י וחזר (ו) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא צינייה וכו' עזרא מפרש דודאי לכו"ע לא מיחייב עד רביעית אכל
בהא פלוגי דלצ"י דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרו אם נגח נגיחה רביעית ציוס ג' לא מיחייב עד שיגח ציוס רביעי דלא
ישמרו קאי אימיה דומיא דתמול שלשום אכל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא צבדיה אפילו ציוס שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב:
עד נתיחה רביעית לא מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגמון שלש פעמים ה"ג הוחזק
שמתן צבול שנים א"כ משלש שנים ואילן קמה ליה צרשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק
ליה מתאי נוק לנוק שלם ה"ג כיון שאכלה שלש שנים ולא מיהא נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא צבול טעמא הוא: